

Eskimokulturen ved Angmagssalik (Ammassalik).

Iagttagelser fra et Ophold i Østgrønland 1905—1906

af Cand. mag. William Thalbitzer.

Det følgende skal kun give en Art Øjebliksbillede af Eskimoerne og deres Kultur, saaledes som begge viste sig for mig ifjor under min Overvintring ved Angmagssalik. En samlet eller grundig Fremstilling er

som boer i eller i Nærheden af de tre store Fjorde *Sermilik*, *Sermilighaq* og *Ammattalik* — efter den sidstnævnte er hele Distriktet blevet opkaldt, ændret efter vestgrønlandsk Udtale og Ortografi — blev op-

Syd

Ammattalikfjordens Munding, set fra Øen Kulusuk (c. 20de Juli 1906).
Kolonien ligger ved det høje Fjæld yderst til venstre (Syd), Indløbet til den store Fjord ses til højre (Nord).

Nord

ikke tilstræbt, kun enkelte Sider af de Indfødtes Liv skal fremdrages til Belysning af deres Karakter og Skæbne.

Paa hele Grønlands Østkyst er der som bekendt kun denne ene Koloni, ja de nærmeste Øer og Fjorde indenfor 10 Miles Omkres om den er sandsynligvis den eneste beboede Egn paa hele den vældige Kyst mellem Kap Farvel og Nordpolen. Siden denne „Handels- og Missionsstation“ i 1894 blev anlagt af den danske Stat, har der ogsaa her, mellem denne lille Skare af frie Hedninger, været et Sted, hvor en ældgammel, ikke-evropæisk Kultur mødes med den evropæiske. Denne, der er den stærkeste, vil have let ved at bryde Modstanden fra den eskimoiske Kultur.

Der er Anledning til at minde om, hvordan Kolonien blev anlagt. Disse Østkystens nordligste Eskimoer,

dagede i 1884 („Den østgrønlandske Konebaadsekspedition“ under Søofficererne Holm og Garde). Kapt. Holm overvintrede i en lav Jordhytte iblandt disse nyopdagede Mennesker, der naturligvis alle var Hedninger og havde deres egne Præster (de saakaldte Angakokker) og Guder. Holm gav efter sin Hjemkomst i 1885 en Skildring af sit Ophold iblandt disse Eskimoer i en „Etnologisk Skitse af Angmagssalikerne“ (i Meddelelser om Grønland, X), ligesom han her i Tidsskriftet har berettet om Koloniens Aulæggelse (12te Bd.). Han omtaler Angmagssalikerne som opvakte og kløgtige Folk, livlige og „begavede med stor Forstillelsesevne“, gæstfri, høflige og føjelige i deres Opførsel overfor hverandre. En af hans Ledsagere, den vestgrønlandske Kateket Hanserak, havde fortalt dem om de Kristnes Tro, som de af Rygter sydfra allerede tidligere havde

hørt lidt om, og Holm fortæller i sin Bog, at mange af Angmagssalikerne var ivrige efter at høre Hansérak prædike. Denne Udtalelse har utvivlsomt fremmet Tanken om, at der skulde oprettes en Missionsstation derovre. Dertil kom, at man ventede at kunne hente en klækkelig Indtægt ved Indhandling af Bjørne- og Ræveskind fra dette Sted.¹⁾ I Aaret 1893 blev der da af Indenrigsministeriet (Hørring) og Kultusministeriet (Bardenfleth) nedsat en Kommission, bestaaende af Kmd. G. Holm, Direktør Stephensen og Missionærerne (daværende Lektor) H. F. Jørgensen og Chr. Rasmussen. Som Følge af Erfaringerne fra Vestkysten agtede man at gaa forsigtigere tilværks overfor disse endnu ufordærvede Østeskimoer, særlig med Hensyn til hvilke Proviantsorter der skulde udhandles til dem; særlig prisværdig var Bestemmelsen om, at der ikke skulde indhandles Spæk paa dette Sted. Hvad angaar Fremgangsmaaden ved Indførelsen af de nye Trosforestillinger og Skikke, skønnes ikke rettere, end at der ingen Forandringer blev foretaget fra, hvad der har været Missionens sædvanlige Fremgangsmaade paa Vestkysten. Forøvrigt blev Missions-Opgavens Superioritet hævdet. Dette var i 1893.

I det følgende Aar blev Kolonien Angmagssalik altsaa anlagt. Kmd. Holm førte „Hvidbjørnen“ derover og udvalgte personlig Pladsen, hvor den skulde anlægges, en Ø syd for den store *Ammattalik*-Fjord, paa et lille skraanende Næs inde i Fjorden *Täséelag* (paa Kortet kaldet Tasiusak). Den videre Opførelse og Grundlæggelse overdroges til Johan Petersen, en ung Mand, der var født i Sydgrønland, havde levet sin Barndom ved Helsingør, og som Tolk havde deltaget i Konebaadsekspeditionen og Overvintringen paa Østkysten i 1884. Han kendte derfor nøje disse Mennesker og deres ejendommelige Sprog. Samtidig ansattes F. C. P. Rüttel som Missionær, og Bestyreren fik en Medhjælper i Haandværker Søren Nielsen. I det første Efteraar blev der foruden et Skur opført et 3-Værelsers Overvintringshus, der senere kaldtes „Kastellet“, beliggende c. 80 Fod over Havet. Nu ligger der ialt 4 Beboelseshuse, en (først i Aar fuldført) Kirke, 2 Varehuse

¹⁾ Om *Hanséraks* Forkyndelse hedder det hos Holm (Meddelelser om Grønland, X, 148): „Naar han derimod talte med dem, søgte de ved Spørgsmaal stadig at komme til rigtig Forstaaelse af hans Ord. Ofte har det sikkert været oprigtigt ment, naar de gerne vilde høre om Gud og blive døbte, men at Vejen til Vestkysten var for lang for dem. De bade derfor ivrig om, at der maatte komme Lærere op til dem, ligesom vi nu havde været deroppe. Selvfølgelig var det ofte fornemmelig Udsigten til atter at kunne faa Tobak, der var den ledende Bagtanke i en saadan Bøn.“

og et Kulskur, samt Butikken, som er det omdannede Hus fra Amdrup-Ekspeditionens Overvintring ved Angmagssalik. Rüttel fik i 1900 Kateket Henrik Lund fra Sydgrønland til Medhjælper og afløstes selv 1905 af Missionær Rosing, ligeledes indfødt Sydgrønlander, uddannet ved Godthaab Seminarium. I samme Aar rejste Søren Nielsen hjem, og Bestyreren har siden alene udført baade Handelsvirksomheden og en Del af det grovere Arbejde. Desuden foretager han to Gange daglig Observationer, som en Gang om Aaret sendes til det meteorologiske Institut i København. Endelig hjælper han, saa godt han formaar, de syge eller saarede, der kommer til ham, i hvilken Anledning et lille Apotek staar til hans Raadighed. — Til Medhjælp i Handelens Tjeneste har han uddannet to Indfødte, en gammel Kvinde, der vasker og bereder alle de Isbjørneskind, der aarligt indhandles ved denne Koloni, og en ung Mand, døbt Jørgen (udtalt som Jorun), der udretter Maler-, Tømrer- og Smedearbejde, samt gaar til Haande i Butikken. Iøvrigt hjælper Bestyreren med Raad og Daad enhver af de Indfødte, der henvender sig til ham, ligesom han ogsaa flere Gange har været deres Talsmand overfor Direktoratet i København angaaende Reformen vedrørende Ind- og Udhandlingen o. lign.

De Indfødte har naturligvis kun været glade over at faa en Butik med europæiske Varer. De er nyhedslystne og griber gerne til efter alt det, man hyder dem til Prøve. Det blomstrede Klæde, det røde Tøj, de brogede Baand og Perler, de blaa Kasketter øver en uimodstaaelig Tiltrækning paa disse Øjne, der ikke tilforn kendte slige glatte Stoffer med saa livsglade Farver, imod hvilke deres Blaarøve- og Isbjørne-Skind synes dem matte. Noget af det samme virker formodentlig Klangene af de nye Navne, Missionæren tilbyder dem ved Daaben: at hedde Josef, Elias, Daniel, Jørgen, Lars o. s. v. gør dem paa en Gang langt finere, langt mere europæer-lige end de bondske Navne, de tilforn brugte; *Umeerinneq*, *Ukuttiag*, *Kakajik*, *Nappártuko*, *Maratti*. Og lignende Følelser baner Vejen for deres Interesse for Evropæernes Gud og Djævel, Himmerig og Helvede, disse Forestillinger, der saa ganske er i Modstrid med deres egne Trosforestillinger. — Den europæiske Kultur tilflyder dem nu langsomt under de Former, hvorefter den grønlandske Handels og Missions Monopoler fra gammel Tid har reguleret Kulturens Gang paa disse Kyster. Disse to Strømme, en materiel og en aandelig, breder sig som en mild Morfin ud i denne naturfriske Stammes Aarenæt, og det er kun et Tidsspørgsmaal, naar den vil være trængt ud i dettes yderste og fineste Grene.

Det er netop denne begyndende Indtrængen af den evropæiske Verdenskultur, der hurtigst mærkes i Nærheden af Handelsstedet, hvor vi (min Hustru og jeg) havde vor Bolig de første ni Maaneder af vort Ophold. De helt hedenske Eskimoer bor fjærnere fra dette Sted. Men de nydøbte og de, der i den nærmeste Fremtid skal døbes, samles her. Disse fra deres Fædres Tro frafaldne mener, at de ved Daaben bliver ligestillede med de Danske, og de stræber derfor efter at antage de Fremmedes Manerer og Skikke, saa godt de formaar, hvortil f. Eks. hører, at Mændene klipper deres lange Haar kort og aflægger Perlebaandene, der bandt og prydede dem. Et andet Eksempel er, at de tilegner sig en hel Del vestgrønlandske Udtryk, som de vistnok antager for at være de samme, vi Danske bruger, ved f. Eks. at sige som Vestgrønlænderne *áp* (oui) og *nácha* (non) istedetfor deres eget *é* (ja) og *érqe* (nej). Dette hænger sandsynligvis sammen med, at Religionsundervisningen foregaar paa vestgrønlandsk, og at de ved Daaben skal svare „ja“ i denne Dialekt istedetfor i deres egen. Overfor os Danske er de stolte af at vise disse Moder frem, hvorimod de sky vender den Side bort fra os, hvori de gamle Skikke endnu hænger fast. Det tog os lang Tid, inden det lykkedes at komme over paa den anden Side og faa det Helhedsbillede, der svarer til den nuværende blandede Virkelighed i disse Mennesker. De virkelige Hedninger er langt mere klare og helstøbte end Overgangsformerne. Da disse sidste imidlertid har Fremtiden for sig og var de første *Ammassalikere*, jeg lærte at kende, skal jeg her foreløbig anstille nogle Betragtninger angaaende dem. — Lad mig blot forudskikke følgende Bemærkning; jeg foretrækker at bruge Formen *Ammassalik* for den gængse *Angmags(s)alik*, fordi den bedre svarer til Grønlændernes Udtale, i hvilken hverken et ng eller g høres i Ordet, men det første a er nasaliseret og s'et er lidt mere aabent end i Dansk. Dette er efter den vestgrønlandske Udtale. Stedets Østgrønlænder vilde sige *Ammattaling* (med ustemt ng og d-agtigt t), og saaledes burde Stedet altsaa egentlig hedde. Navnet betyder den Fjord, hvor der findes *ammattäl* (Flertal af *ammattaq*, Smaasild, Lodde), hvad der passer godt, da der ikke findes Lodder andre Steder paa Østkysten.¹⁾ —

Først i materiel Henseende. Allerede det forud for Evropæernes Ankomst ilende Rygte om deres Magt og Rigdom har spændt Eskimoernes Opmærksomhed mod alt, hvad der kom fra den Kant, og maaske vakt

et Gran af Misundelse overfor deres fjærne Landsmænd paa Vestkysten, der allerede stod i Handelssamkvem med den fremmede Stormagt. Jeg tror, at man deri maa søge Forklaringen paa Ammassalikernes Lyst til allerede i ældre Tid at efterligne forskellige af Vestgrønlændernes Redskaber. Oprindeligt havde Ammassalikernes Kajak opadbejdet Agterstævn, og da Holm i 1884 ankom, var denne Kajaktype endnu i fuld Brug ved Ammassalik. Nogle enkelte Kajakker af nyere, sydlig Konstruktion med lige Stævn bemærkedes dog allerede dengang. Ved Evropæernes Genkomst i 1894 iagttoges der ikke en eneste Kajak af den oprindelige Type, men alle var som de sydlige med rette Stævne, og til Brug for de etnografiske Samlinger maatte der specielt bestilles Kajakker af gammel Type. — Ogsaa Kajakaaren var i ældre Tid anderledes end nu og lignede mere Konebaadsaaren. Ammassalikerne fortæller forresten, at deres Forfædre oprindeligt kun havde Konebaade og ikke kendte til Kajakker, og at de tidligste Kajakker paa flere Maader lignede Konebaade. — Evropæernes Nærmelse har ogsaa forandret Konebaadens Bygning. Længdespanterne i Siden var tidligere ført gennem Huller i Tværspanterne, medens de nu falses ind i disse ligesom i Vestgrønland, og selve Tværspanterne var oprindeligt fastsurrede med Skindremme til Bundtræet, medens man nu fastgør dem med Søm. Forandringen skyldes vestgrønlandsk Paa-virkning. — Der kunde nævnes mange flere Eksempler paa, hvorledes allerede i ældre Tid det gennem mange Mellemlid foregaaende Handelssamkvem med Vestgrønland har grebet ændrende ind i den østgrønlandske Eskimokultur. I nyeste Tid har den evropæiske Butik midt paa Østkysten forandret de Indfødtes Smag og vistnok for stedse tilintetgjort en Mængde af de særlig østgrønlandske Nationaltræk, hvorom herefter kun vore Museer vil bevare synlige Minder. De mange ejendommelige Hovedbeklædninger, som tidligere prydede Mænd og Kvinder ved Ammassalik,¹⁾ ses saa godt som ikke mere; *Marattis* Familie er den sidste, der endnu holder dem i Hævd. De mange prægtige Paalægningsarbejder, Benornamenter paa Fangernes Kastetræer og Øjenskærme o. s. v., ses næsten ikke mere, medens de tidligere hørte til for at give Redskaberne det rette Udseende. De smukke Øjenskærme af Træ, der var nyttige for den ensomtfarende Kajakmand, ikke blot fordi de beskyttede hans Øjne godt mod Isens og Vandets Glitren, men ogsaa fordi de lod sig bruge som Øser, ved hvis Hjælp han kunde skaffe sig Ferskvand,

¹⁾ Se Meddelelser om Grønland, XXIX, S. 274—276.

¹⁾ Se Meddelelser om Grønland X, Tavlerne XX og XXII.

selv om han var langt fra Land, ved at øse af de smeltede Vandpytter paa Isen, ogsaa de er forsvundne og erstattede med Butikkens Kasketter. Ligeledes har moderne Snebriller med sværtet Glas i afløst de gamle,

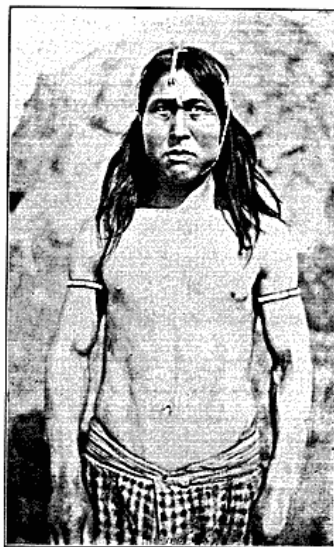
To Storfanger-Koner fra Sermilik i Nationaldragt.

der var skaarne af Træ med en Rille i til at se igennem. Vægstengryderne forsvinder, Trommerne forsvinder, Angakokkernes rituelle Redskaber forsvinder o. s. v. — Særlig stærkt paavirkes ogsaa Klædedragten. Det er usædvanligt at se en Mand med gammeldags Anorak (Trøje med Haarsiden af Skindet indad) af Sælsskind, endsige med Dragt af Bjørne- eller Ræveskind. Endvidere forsvinder den østgrønlandske Form for Støvler (Kamikker) med højthvælvet Vrist og brat Ombøjning ned imod det lave Fodstykke over Tæerne, hvor Saalerne ligesom er trukne op over Taaspidserne, og de bæres nu kun af Stammens Ældste.

Baade Mænd og Kvinder har i stor Udstrækning erstattet de gamle, smukke Skinddragter med europæiske Tøjlæder, dels Uldrøjer, dels lettere Stoffer. Kvinderne har anlagt Skørter; og da de foretrækker det lyseste Tøj til disse og beholder samme Skørt paa, til det er slidt op, uden at vaske det, ser de sørgeligt skidne ud. Mændene har ligeledes ofte erstattet de varme Pelstrøjer og Skindbukser med europæiske Varer, og Anorakhæterne med Huer eller Kasketter; da de desuden har klippet deres Haar kort, fryser de om Vinteren om Hovedet, og lider, ligesom Kvinderne i de tynde Tøjlæder, af idelige Forkølelser. — Denne Forandring sker ikke, fordi man køber for mange Skind fra dem, men fordi de danske Varer forekommer dem finere end deres egne. At der til Finheden ogsaa hører Renlighed, fortæller Bestyreren dem maaske nok, men hvor kan man vente, at disse Mennesker af sig selv skal kunne udvikle en Renlighedsmoral, som vi

kun i Kraft af vor særegne Kultur dyrker saa højt? det bliver altsaa ved en rent ydre, blot nydende Tilægnelse af dette Kulturmiddel. —

Noget lignende gælder med Hensyn til mange af de andre Varer, de kan købe. I Modsætning til, hvad der er tilladt i Vestgrønland, maa der i Butikken i Angmagssalik ikke sælges Brød, Sukker eller Figner til de indfødte (heller ikke Te og Kaffe). Til en Begyndelse udhandlede overhovedet slet ingen Proviant-sorter, kun Tobak, samt Sæbe, Soda, Tændstikker, Farvestoffer til deres Skind, Isenkram- og Manufakturvarer, Krudt og Skydevaaben osv. Først da der i 1895—96 havde været Hungersnød, blev det paa Bestyrerens Forslag tilladt, at de maatte købe visse Gryn-sorter i Butikken. Nu kan de købe Gryn, gule Ærter og Rugmel, men stadig hverken Skonrogger eller Figner. Rugmelet har de ingen Brug for; thi over Tranlamperne kan de dog ikke bage Brød. Derimod køber de gerne Gryn og Ærter, men hvad de navnlig køber, foruden Krudt og Kugler, er Tobak, og vel at mærke den stærkeste Tobak, det er muligt at opdrive. Der sælges forholdsvis enorme Kvantiteter af Skraatobak, Rulle-tobak, Cavendish, Portorico og Snustobak ved Ammassalik. Mændene tygger ofte Asken og slikker Nikotinen ud af Pibebunden. En moden Ammassalikerinde gem-

Mand fra Angmagssalik (c. 30 Aar gl.).

mer med tørre Øjne en saadan Portion Snus i sin Næsehule, som vilde være skæbnesvanger for os andre. Befolkningen, som for 13 Aar siden knap kendte europæiske Varer, svælger nu i Tobak, som er det eneste

Nydelsesmiddel, man har givet den. Det er klart, at dette ikke bidrager til Sundheden i deres Huse, hvor Gulvet ugenert overspyttes, og smaa Udklækningssumpe for Sygdomsbakterier holdes vedlige. Jeg kunde tænke mig, at man ogsaa vilde tillade disse Mennesker at købe Brød, Figner og Sukker og lignende sunde Varer for de Bjerne- og Ræveskind, de sælger til os i Butikken derovre. Tobakken er jo kun et Pirringsmiddel, der ingen Næring indeholder, og som forvæner deres Smag og lærer dem at spytte. Hvis Tobakken maa bibeholdes som en nødvendig Handelsartikel, kunde man dog maaske vænne dem til mindre stærk Tobak og forøvrigt aflede noget af det overdrevne Køb af den paa andre Næringsmidler. Hovedsagen er at opdrage dem til at forstaa, hvad der er mest værdifuldt for dem selv, og Opdragelsen burde gaa Haand i Haand med Tilflydelsen af de evropæiske Varer.

Jeg tror, det allerede af disse Eksempler vil være indlysende, at naar vi Danske vil søge at gribe ind i disse Menneskers Kulturliv og tilføre dem nye materielle Værdier, er det forbundet med en Risiko for, at vi samtidig svækker og tildels fortrænger deres eget Lands Værdier for dem. — I tidligere Tid, da Østgrønlænderne kom i Berøring med Evropæerne paa Handelsrejser omkring Kap Farvel til Vestkysten, blev de direkte smittede, og derfor hærger nuomstunder stadig baade Tuberkulose og en fnatlignende Hudsygdom disse nordligste Østlændinger, der uden Tvivl har faaet Sygdommene gennem deres sydligere Naboer; næsten alle Husene i Ammattalikdistriktet er angrebne, Disse Sygdomme iblandt dem er vi dog kun indirekte Skyld i; thi Eskimoerne kunde have holdt sig borte fra os. Men enhver Vare, vi letsindig sender dem, vil eventuelt kunne svække dem, fordi de bruger den uden Forstaaelse af dens virkelige Værdi eller af, at den fortrænger deres egne Værdier. Deres Kødgryder er ti Gange mere værd for dem end vore Melsække, Brød- og Tobakfustager. For at modvirke Risikoen ved Indplantningen af den evropæiske Kultur, burde der gives disse Mennesker en Undervisning i Sundhedslære og Sygepleje. De trænger — for deres Kundskabers Skyld — langt mere til en Læge end til en Præst.¹⁾

¹⁾ Udbryder der efter Skibets Afgang en Epidemi ved Ammassalik, vil det vare to Aar, inden en Læge kan komme; i den Tid kan Befolkningen forlængst være decimeret, ja omkommen. Hele Handelens Indtægt afhænger af, at der ikke udbryder nogen Epidemi.

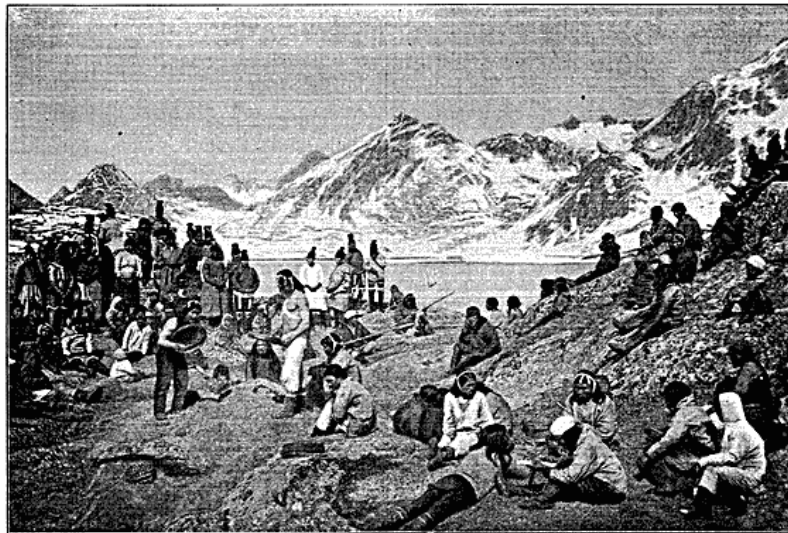
Efterskrift. For Tiden søges der af den kgl. Grønlandske Handel ved Opslag en Læge til Angmagssalik. Gid denne smukke og selvstændige Opgave maatte kalde paa den rette!

Andre Sider af deres materielle Kultur har forandret sig efter Evropæernes Ankomst uden at nogen paaviselig Ulempe er fulgt deraf. I nogle af de Huse, der ligger nær ved Kolonien, anvendes der nu Brædder fra Butikken istedetfor det ellers brugelige Drivtømmer til Beklædning af Vægge og Gulv, og Glas til Vinduesruder istedetfor Sæltarmeskind. (I de primitive Eskimohuse er selve Jorden eller Klippen ellers Gulv, og Væggene beklædte med Skind). I alle Husene er nu de gammeldags Vægstengryder saa godt som forsvundne og erstattede med Butikkens runde Jærngryder, hvad der mere end noget andet har bidraget til at forandre Udseendet af Husenes Indre. — Af større Betydning er det at bemærke, at Indførelsen af evropæiske Skydevaaben synes helt at have fortrængt den Isfangstmetode (*itsuartin*), hvor to Mænd i Fællesskab lurer efter Sæler gennem et Hul i Isen og stikker Sælen i det Øjeblik, den viser sig i Vandet under Isen. Denne Fangstmetode maa tidligere have været til Nytte for disse Mennesker, da den har været almindelig. — Noget af det nyttigste, Ammassalikerne har faaet fra Evropæerne, er Skier. Før 1893 kendte de hverken Snesko eller Skier. Nu er der ingen ung Mand, som ikke har lavet sig et Par, ja selv de gamle bruger dem. Paa dem gaar de over Is, som de ellers ikke vilde kunne slippe over, og tilbagelegger i dyb Sne Afstande, som de ellers ikke vilde kunne naa ud til de Fangstpladser paa Isen, som de uden Skier maatte nøjes med at se paa inde fra Land. Denne Forbedring har indskrænket Risikoen for Misfangst, forsaavidt denne vilde forarsages ved for stærkt Snefald, og har formindsket Sultetiderne for dem. Indførelsen af Skierne ved Ammassalik er et virkeligt Kulturfremskridt. —

Vi kommer herefter til den aandelige Kultur, hvor Brydningen mellem gammelt og nyt vistnok i det Hele maa siges at være trængt dybt ind i denne Menneskeflok og at have frembragt en mærkelig Forvirring. Saa lempeligt end Missionens Arbejde har været i Begyndelsen, har det dog afstedkommet en Sprængning i disse Menneskers Tankeliv. Man kan undre sig over, at de strømmer til Daaben. Missionæren behøver ikke at røre sig af Pletten og gør det for den Sags Skyld ikke heller. Hedningerne kommer, saasnart Missionæren og Bestyreren sender Bud efter dem, og der er kun ganske enkelte, der har Betænkeligheder, saaledes f. Eks. de Mænd, der har to Koner; thi de maa ved Daaben forskyde den ene af dem. I Virkeligheden betyder Daaben et Afkald af uendelig indgribende Rækkevidde. Det er Indledningen til en

Opgivelse af alle deres hedenske Trosforestillinger og Traditioner, af deres Bønner og hellige Amuletter, af deres Offerskikke til de fangne Sødyr, af deres Sørgeskikke ved Dødsfald, og af deres Navneskikke. Men selvom den Verden af Pietet, hvori den fromme Hedning hidtil har levet, paa engang undergraves ved Missionens Angreb, kan man dog ikke vente, at alle dens Bestanddele og Rørelser straks med det samme forsvinder. Det første Slægtled af døfte Hedninger lever i to Verdener, og naar de om Søndagen folder Hænderne med Præsten, saa mumler de i Ugens seks Dage Tryllebønner paa Havet i deres Kajakker, naar Hjærtet i

Kvinde, slaar sin Tromme og synger sit Lands Sange, vil man først ret forstaa, hvad Savnet af denne Tromme betyder i de Huse, hvor den for faa Aar siden hørt i Brug omtrent hver Aften. Det er en ubestridelig Kendsgerning, at medens for tyve Aar siden hvert Hus og hvert Telt havde mindst 1 Tromme, snarere 3 eller 4, er dette eskimoiske Musikinstrument, hvortil de Hundreder af Digte og Sange er knyttede, nu ikke langt fra at være en Sjældenhed i Omegnen af Ammassalik. Da jeg laa i Telt mellem Eskimoerne ved deres store Sommersamlingsplads nordligst i Distriktet, var der i 13 Telte kun 3 Trommer ialt. Jeg nævner dette, fordi

Trommestrid (Qingaq-Fjorden Juli 1906).

Brystet byder dem det. De drømmer endnu om den Verden, som de er født med at forestille sig, synes stadig at fornemme de usynlige Naturmagter, og føler sig vel mest hjemme i deres egen Tros Verden. Men Forestillingen om den nye Verden, Himlen deroppe som Guds Bolig og Helvedet som det Sted efter Døden, hvor onde Hedninger skal straffes, har flammert som Lyn gennem disse troskyldige Bevidstheder og mærket de fleste af dem, gjort dem usikre.

Ja, som Forholdene er, ryddes Grunden ogsaa bort under alle deres æstetiske og en Del af deres retslige Traditioner, halvt efter Missionærens Ønske, halvt efter deres eget. Dette Afkald, som de gør for Daabens Skyld, paa alt hvad der før fyldte deres Liv med Fest og Sjælsstyrke, hvordan skal man forstaa det? — Naar man har set, med hvilken Fryd Eskimoen, Mand eller

jeg deri ser et ydre Tegn paa, at Dyrkelsen af de gamle Trommesange er i stærk Aftagen. Det samme gælder med Hensyn til de Sange, der ikke synges med Trommeledsagelse, og med Hensyn til Sagnene og Fortællingerne.

Trommesangene brugtes under Retsstridigheder, og tidligere fandt der hvert Aar flere saadanne Sangkampe Sted mellem Parter, som havde rettet Beskyldninger mod hinanden. Men nu er desværre denne nationale Rettergangsform saa godt som ophørt. To Mænds Trommesangsstridigheder varede ofte i aarevis, ja saalænge de levede; om nogen endelig Afgørelse var der sjældent eller aldrig Tale, men Tilhørerne udtalte ved deres Bifald og Opinion en Slags Folkedom fra Gang til Gang, Sangkampene fandt Sted. De af de stridende selv forfattede Smædedigte huskedes i mange Slægtled

efter deres Død, men gik naturligvis, efter at Parterne var døde, over til den æstetiske „Literatur“, og hele den store Kres af Trommesangdigtning, som Ammassalikerne besidder, kan altsaa siges at have sin Oprindelse af Folkets retslige Tilstande (hvormed dog ikke skal være sagt, at den eskimoiske Trommesang som Helhed har denne Oprindelse). At synge gamle Stridsange (*pistian*) til Fornøjelse inde i Huset, med Trommen i Haand, men alene og uden Modstander, kaldes at *tivavoq'e*. Man *tivavoq'er* ogsaa andre Sange end gamle Stridsange, nemlig Efterligninger af disse, eller andre komiske Sange. — I det daglige Liv har alle disse Sange, med eller uden Tromme, satiriske, alvorlige, spillet en stor Rolle. I dem fik Glæden Udtryk, naar om Aftenen Jægerne var komne hjem og det fangne Bytte kogt og fortæret. Børnene lyttede med Undren og Kvinderne med Begejstring til Trommesangerens stærke, glade Toner. Endnu er der Huse, heldigvis, hvor disse Sange stadig lyder. Men i de Huse, hvor der bor Døbte, er den europæiske Atmosfære ved at kvæle den Begejstring, der hidtil har baaret disse Traditioner oppe. — De Danske, de bor derovre, fortæller, at i de første Aar plejede de at høre Kajakmændene synge ude fra Søen, naar de vendte hjem med Fangst. Ved Fangst af Klapmys var der en Sang, ved Fangst af Fjordsæl en anden, ved Fangst af Hvalros en tredje, ved Fangst af Bjørn en fjerde osv. Eller man hørte de farende Konebaade synge med Vekselsange, naar de rejste fra Teltplads til Teltplads i Flokke, svarende hinanden, eller man hørte Kvindernes Sang fra Lierne, naar de var ude efter Bær — først to eller tre Stemmer ovre fra den ene Side af Dalen, og saa Svarsang fra den anden. Men i de senere Aar høres dette ikke mere i Nærheden af Kolonien. — Thi de Indfødte har faaet den Forestilling, at dette at synge eskimoiske Sange er Hedenskab, og hvis Præsten hører det, risikerer de hans Vrede her og Helvede hisset.

Mellem alle aandelige Traditioner er der en Sammenknytning. En fælles Rod og Stamme holder dem sammen. Det er selvfølgelig Missionens Opgave at forandre de dybest-liggende af disse Traditioner, men det gaar ud over dem alle, selv de mest nevtrale. Det begynder med, at Eskimoen lærer Tvivl om Sandheden af Myterne om Verdens og Menneskenes Oprindelse, endvidere Tvivl om, at Sølerne og Bjørnene staar under de højere Magters Beskyttelse og om, at de hedenske Præster ved Henvendelse til disse Magter kan skaffe dem tilstede paa Fangstpladserne. Endnu kæmper Tro og Tvivl i disse Menneskers Sind. Den døbte *Okusuk*, som ledsagede os paa en Tur, vaagede

en hel Nat i *Nusukkalivags* Telt, fordi han og hans Vært ivrigt drøftede, om Maanens Herre (Beboer) var til eller ikke. Endnu bruger mange af dem Amuletter og Trylleformularer, men der er ogsaa mange, der har foræret deres Amuletter til Missionæren og kastet Vrag paa Formlerne. Navnlig de Unge er vantro; de venter engang at skulle døbes og moderniseres. Derfor vil de hverken eje Tromme eller synge gamle Sange mere. Jeg tvivler om, at nogen af de Unge uddanner sig til Angakoq mere.

Da Kolonien blev anlagt (1894), havde Ammassalikerne mindst 10 hedenske Præster (*Angakoq*, i Flert. *Angakut*, men ved Ammassalik *Angakin*) nemlig *Maratti*, *Ajukutåaq*, *Simmojong*, *Takivnalikitseq*, *Pcelikkaat*, *Kunnitse*, *Mitsuarnianga* og (i Sermilikfjorden) *Taqhisima*, *Ilinguakkeeg*, *Imahnkva*. Foruden disse hørte Angakokkerne *Sanimuinnaq* og *Narsingåttak* hjemme ved Ammassalik, men var paa det nævnte Tidspunkt draget sydpaa, hvor de senere døde. Af disse 12 havde de 6 allerede paa Konebaadsekspeditionens Tid (1884) erklæret sig for Angakokker, deriblandt *Maratti*, som endnu levede 1906, og *Taqhisima*, som døde 1905, medens Resten først senere havde begyndt deres Virksomhed. I 1884 var der mindst 11 Angakokker ved Ammassalik, deriblandt *Ajukutåags* Fader *Awgho*, hvis Navn har historisk Klang paa Grønlands Østkyst. Efter Koloniens Anlæggelse er der vistnok kun kommet en ny Angakoq til (*Manighullag*). I 1906 var der endnu 5 udlærte Angakokker ved Ammassalik, men den ene af dem, *Mitsuarnianga*, har ladet sig døbe og har faaet Navnet Andreas (som han udtaler omtrent saaledes: *Ahnteréase*). Foruden disse Angakokker huskes der naturligvis Navne paa en Mængde tidligere Angakoqer, som Sagnet har omgivet med sin ofte lidt usikre Glans. — I Eskimoernes daglige Liv var Angakoqen et af de stærkeste aandelige Momenter. Af en flittig Angakoq ventede man en Andagtøvelse næsten hver Aften hele Vinteren igennem, naar Fangerne var komne hjem, og inden Sønnen meldte sig. Han lod Aanderne komme fra deres Egne i det Hinsidige, og man hørte dem tale, give Angakoqen Meddelelser eller Raad, hver paa sin Maade og med sin Stemme og i det mystisk-hellige Sprog, som endnu er kendt af Angakoqerne ved Ammassalik, hvor *Mitsuarnianga* lærte mig det. Der er endog digtet gamle Sange i dette Sprog, der siges at synges af Aanderne, og som høres, naar Angakokkerne fremkalder disse. Samtalerne mellem Angakokken og hans Aander føres paa dette mystiske Aandsprog, der tildels bestaar af særegne Ord og Omskrivninger, dels maaske af forældede Ord. Den menige

Tilhører forstaa saadan en Aande-Samtale, som man forstaa en halvkvædet Vise. — Jeg skal forøvrigt ikke komme nærmere ind paa Angakokkernes Virksomhed her, men blot fremhæve, at disse, før Evropæerne kom til Eskimoerne, nærmest maa betegnes som disses oprindelige nationale Præster og Læger, der traadte hjælpende til i Tilfælde af Sygdom, Misfangst, ondt Vejr (f. Eks. langvarigt Snefald) og lignende vanskelige Forhold. Ikke enhver egnede sig til at være Angakok, men der hørte særlige Aandsevner til og desuden en Læretid eller Indvielsestid, der ofte varede 6 Aar eller derover. — Nu er vel Angakokkernes Dage talte ved Ammassalik. Til Erstatning for de 10 hedenske Præster har de faaet en kristen dansk Præst. En Læge har de foreløbig ikke faaet. Der har de sidste Gange med Skibet været udsendt en Læge, som i de Par Dage, Skibet ligger i Havnen, har beskæftiget sig nogle Timer med de faa Indfødte, der tilfældigvis er inde ved Handelsstedet i den Tid. Men de Indfødte har netop i Skibstiden daarlig Lejlighed til at besøge Kolonien, da de er fuldt optagne af Efteraarshøsten af Klapmysser paa de fjerne Fangstpladser, hvor denne Sæl jages. De har derfor hidtil kun haft ringe Gavn af Evropæernes Lægekunst.

I Løbet af de første 10 Aar efter Koloniens Anlæggelse, blev der døbt c. 62 Indfødte ved Ammassalik eller lidt over $\frac{1}{7}$ af hele Befolkningen (de Nyfødte indbefattede). I det sidste Par Aar har Personskiftet af den danske Missionær medført, at Døbningen af de Indfødte er tiltaget med rivende Fart. I det Aar alene, jeg overvintrede, blev der døbt ikke mindre end 41 Mennesker. Ialt er der c. 470 Mennesker i Distriktet.

Det er naturligvis vanskeligt med Bestemthed at angive Motiverne, hvorfor Hedningerne lader sig døbe. Den Magt, som i sin Tid Angakokkerne besad over disse troskyldige Sjæle, synes nu for en stor Del at være gaaet over til den danske Missionær. For at forstaa det, maa man vistnok huske paa, at Ammassalikerne allerede fra gammel Tid, især paa deres Konebaadsrejser og Besøg sydpaa langs Kysten om til de kristnede Vestgrønlandere, har hørt om Evropæernes Gud og Djævel. At et saa mægtigt og rigt Folk som disse *Qallunaqer* maatte have en særlig mægtig Gud, laa nær for dem at slutte. Men man maa rigtignok samtidig gøre sig det klart, at Betegnelsen „Gud“ for Hedningerne maatte betyde noget andet end for os; han maatte forekomme dem at være Himmellandets Beboer og Herre paa samme Maade, som Maanen (*Avingakng*) for dem var Maanelandets Beboer og

Herre, et menneskelignende Væsen, der fangede Sæler, og som havde Magt over Menneskenes Sjæle og Fangstforhold osv. I Virkeligheden hører et andet Himmelvæsen end Maaneguden med til Ammassalikernes oprindelige Tro, nemlig *Asiak*, Regnens Herre, som enkelte Angakokker for mindre end en Menneskealder endnu stod i Forbindelse med og kunde rejse til for at bede om snesmeltende Regn. Himlen har saaledes haft Plads for flere Væsner, og det har næppe straks virket forstyrrende paa deres gamle Tankegang at erfare, at Evropæerne kendte en dem ubekendt Guddom i den Del af Verden, hvor de selv i Forvejen kendte to.

Da jeg spurgte *Attiartertoq* om, hvorfor han vilde døbes, svarede han næst en Henvisning til, at „*Ojoåt* (c: Johan Petersen) og *panase* (c: Præsten) havde opfordret ham dertil“, at det var „fordi han deroppe, som har rensset Luften (*sila*, i Præstens Sprog brugt om hele Verden) vil befri mig for mine Onder“. Ved „Onder“ har Præsten tænkt paa „Synder“, men hvad *Attiartertoq* dengang forstod derved, kan vistnok bedst skønnes af, hvad han ved samme Lejlighed udtalte, nemlig at han mente, at Præsten ved at døbe hans Kone kunde hjælpe hende af med den slemme Forkølelse (Brystsyege?), som hun har døjet haardt under i mange Aar. Det var hendes „Synd“. — En anden Ammassalik-Eskimo *Nujappik* erklærede, at han og hans Landsmænd alle vilde døbes, fordi der var kommet en Præst til dem fra *Qahlunaqerne*. Da jeg ikke syntes tilfreds med Svaret, tilføjede han, at han vilde døbes for det Tilfælde, hvis Verden skulde „gaa istykker“ (gaa under), for da at blive reddet. — Denne Motivering bør vistnok ses i Belysning af, at der ved Ammassalik jævnlig finder smaa Jordrystelser Sted, og at der særlig i Vinteren 1904—05 har fundet endog ret voldsomme Jordrystelser Sted. En Dag i den Vinter var de saa stærke, at Eskimoerne forfærdede kom til Bestyreren for at spørge ham, om det nu var den Dag, der var kommen, da Jorden skulde gaa istykker. — I den Vinter, jeg var derovre, begik en ældre Mand *Arqanaaitsiaq* Selvmord. Det oplystes senere, at han, der i to Aar havde faaet Daabsundervisning og om kort Tid skulde have været døbt, var beskyldt for for længe siden at have deltaget i et Drab, men stadig havde nægtet at være skyldig. De Døbte har imidlertid den Skik at skrifte for Missionæren, kort Tid før de skal døbes, og det er rimeligvis hans Gru for at gøre en Bekendelse ved dette Skriftemaal, der i Forening med hans hele økonomiske Ruin (at bo ved Handelsstedet er ensbetydende med økonomisk Nedgang, fordi Fangstforholdene er mindre gode paa det Sted) og hans angrebne Hel-

bred (han led af Bylder og Udslet) har drevet ham i Døden. Han havde druknet sig. Man fandt hans Pels og Skier paa Isen, hans Kajak i Vandet. Han anses for at have løjet, naar han erklærede sig for uskyldig, men hans frivillige Spring i Døden vidner om, at der var Grænser for, hvad hans Samvittighed kunde bære.

Det var ikke saa lidt af en økonomisk Risiko, man løb, da man bestemte sig til at anlægge Kolonien Angmagssalik. Det var usikkert, hvor ofte Skibet maatte gøre Rejsen forgæves, nemlig hvis Isen ikke slap op i August Maaned ud for Indløbet, og det var usikkert, hvorvidt de Skind, der kunde indhandles, vilde kunne

Civiliserede Østgrønlandere.
Kolonien Kivfak Jørgen med Kone og Barn.
(Fot. af Bestyrer Joh. Petersen.)

dække Omkostningerne ved Besejlingen og Anlæggelsen. 12 Aars Erfaring har vist, at Skibet omtrent hvert Efteraar kan slippe ind (kun engang har det maattet vende om med uforrettet Sag), og at ikke blot Omkostningerne ved Koloniens Drift er blevne dækkede, men at der endog har været langt større Overskud end for nogen af de vestgrønlandske Koloniers Vedkommende. Det er en Handel med god Fortjeneste. Dermed er altsaa ogsaa Missionen sikret. For dens Vedkommende har der naturligvis aldrig været tænkt paa nogen Risiko, for os selv saa lidt som for Ammassalikerne. Det er kun et Tidspørgsmaal, naar de alle er døbt, og naar de alle hedder Per eller Povl.

En Risiko for Missionen vilde der være, hvis Eskimoerne kom og forlangte at blive underviste af Missionæren uden at ville døbes. Hvis en af Hedningerne

vil undervises, men derefter ikke vil døbes, har Missionæren saa Ret til at nægte ham sin Hjælp? Det er et Tilfælde, der meget godt kunde tænkes at indtræde. — Eskimoerne er oftere omtalt som et konservativt Folkefærd¹). Ammassalikerne synes mig egentlig ikke at bekræfte denne Paastand. Eskimoerne var kun konservative, saalænge de var ukendte med andre Nationer og udenfor Samkvem med Evroperne. Hvis man ser noget godt i Konservatismen, skulde man ikke følge Eksemplet fra Vestkysten. Hvis man ønsker kulturelt Fremskridt, tror jeg dog heller ikke, at Eksemplet fra Østkysten er ideelt. Løsenet burde være „Hjælp til Selvhjælp“ eller „Hjælp til Selvstyre“, og denne Hjælp burde først og fremmest bestaa i, at man skaffer dem, der skal være de andres Ledere og Eksempler, praktiske Verdenskundskaber og samtidig indprænter dem dette, at ethvert Land bør drage Nytte af sin egen Natur, og især dette, at ethvert Folk bør være stolt af sin egen Kultur. — Og Ammassalikerne er ikke mere konservative, end de er lærelystne og efterlignelse-lystne. Disse Lyster kan lede til Demoralisation, til Folkefordærv, men de kunde ogsaa blive Kilderne til kulturelt Fremskridt. Det beror ganske paa, hvad Slags Tankefø man nedlægger i dem.

Jeg udsendtes i 1905 til Angmagssalik af „Kommissionen for Ledelsen af de geologiske og geografiske Undersøgelser i Grønland“ med den dobbelte Opgave dels at fortsætte de sproglige Undersøgelser, jeg i 1900—1901 havde paabegyndt paa Vestkysten (i Nordgrønland), ved nu ogsaa at studere Ammassalikerens Dialekt, dels at foretage etnologiske Forskninger for at supplere det Materiale, som G. Holm hjembragte i 1885 efter at have opdaget denne Eskimoflok.

Jeg ledsagedes paa denne Rejse af min Hustru, f. Locher.

Tidligere havde Dampskibsforbindelsen med Ammassalik altid været direkte. Men i 1905 indførtes en helt ny Besejlingsmaade paa Grønland i Anledning af Erhvervelsen af det nye Dampskib „Hans Egede“. Den mindre Damp „Godthaab“ skulde herefter besørge Kystfarten, Østkysten indbefattet, og alt Gods til Ammassalik skulde omlades i Egedesminde. Til denne

¹ Schultz-Lorentzen (Meddelelser om Grøn. XXVI p. 299): „... den ejendommelige eskimoiske Konservatisme, der trods alt og Alle fastholder sine Sædvaner osv.“, citeret af H. Kiær (Dansk Indflydelse i Grønland p. 115), der ogsaa mener at have bemærket den.

Koloni ankom min Hustru og jeg d. 17. Juni med „Hans Egede“, og i dens Omegn (*Iginiafik* osv.) laa vi i Telt i de to nærmest følgende Maaneder, afventende Ankomsten af Damperen til Ammassalik. D. 17. August afrejste vi med denne til Østkysten, medførende fra Egedesminde en vestgrønlandsk Tjenerinde. Paa Vestkysten blev Godthaab anløbet undervejs. Derefter havde vi en stormfuld Rejse omkring Kap Farvel og op langs Østkysten. Ammassalik pressedes af usædvanlig store Ismasser i dette Aar, og vi maatte lure i 8 Dage paa en Lejlighed til at slippe ind. Den 7. September lykkedes det omsider „Godthaab“ at slippe gennem Isen, og derefter begyndte egentlig først mit Arbejde.

Kolonien ligger paa en større Ø, der adskiller Ammattalik- og Sermilikfjordene fra hinanden. Den ligger paa Sydsiden af denne Ø, paa et lille stærkt skraanende Næs inde i Fjorden *Täseelaq* (paa Kortet Tasiusak), nærvædet det høje Fjæld *Ortunuviaq* (paa Kortet Orsuluviaq), der bruges som Sømærke. Ligeoverfor paa den anden Side af Ammattalikfjordens Munding ligger den mindre Ø *Kulusuk* med Forbjærget *Naanjanguin* (= Kap Dan) og det højt-hvælvede Bjærg *Qalerngwajiviän* (= Kap Frederik III, 2040' højt). — Fra selve Kolonien ser man ikke Havet, fordi den ligger inde ved en indsøliggende Fjord, omgivet af Fjælde paa alle Sider. Man maa tilfjælds for at faa et Udblik over Isen derude eller for at spejde efter Dampskibet, naar det kan ventes. Udkigget er fra en Klippe-top en halv Times Opstigning fra Kolonien, hinsides en smuk Dal med et Elveleje, der forsyner Kolonien med Drikkevand hele Aaret igennem. Eskimoerne kommer rejsende til Kolonien for at handle, om Sommeren i Konebaade og Kajaker, om Vinteren i Kajak eller paa Slæde.

Om Vinteren bor Ammassalikerne spredt fra hverandre, i Grupper paa 5—10 Familier paa hvert Sted. Af saadanne Landsbyer eller Vinterboplads var der i 1905—1906 ialt 18, med tilsammen c. 470 Mennesker (hele Østkystens nuværende Befolkning). 8 af disse Landsbyer ligger Syd for Handelsstedet (den sydligste *Torqutaq-Noukunua* paa $65\frac{1}{2}^{\circ}$ n. Br., 39° v. L.), 10 Nord og Øst for det, i Fjordene eller paa Yderøerne, og hver af disse Landsbyer bestaar kun af 1 Hus; i de største Huse bor 10 Familier. Kun paa den Boplads, der ligger tæt ved selve Handelsstedet (*Täseelaq*), er der 4 Huse med ialt c. 90 Mennesker, eller $\frac{1}{6}$ af hele Distriktets Befolkning. Distriktets Hovedstad er altsaa uforholdsmæssig stor og ligger paa et Sted, hvor der aldrig er særlig mange Sæler. Da vi overvintrede, var

de indfødtes Vinterforraad paa dette Sted saa knapt, at der fra Februar og ind i Juni Maaned indtraadte en meget pinlig Sultetid. Eskimoerne i *Täseelaq*, ved Butikken, baade sultede og frøs, det sidste af Mangel paa Spæk til Damperne. I de europæiske Huse blev der i den Tid næsten daglig kogt store Gryder af Grød til de mest forkomne af disse sultende, men det forsløg ikke meget. Hvorfor ophobes der saa mange Mennesker paa dette Sted? det er mod Landets Skik og Brug. Jeg har det Indtryk, at det mindre skyldes de Indfødtes egen Lyst til at bo i Nærheden af Butikken — det spiller nemlig ingen synderlig Rolle for dem, om de bor nogle Mil derfra — end Missionærens Ønske om, at saa mange som muligt maa være samlede paa et Sted for paa engang at kunne blive underviste og døbt. Men hvorfor haster det egentlig saa meget med at døbe dem? er det nødvendigt, at de skal udsættes for Sult, for at faa den til Daaben nødvendige Undervisning?

For os, der skulde bo i Nærheden af Handelsstedet denne Vinter, havde dette Forhold imidlertid den heldige Side, at der blev forholdsvis livligt med Besøgende og let Adgang til at samtale med og besøge de Indfødte. Vi havde siden vor Ankomst boet i det før nævnte Overvintringshus „Kastellet“, der siden Søren Niensens Bortrejse havde staaet ledigt, og det viste sig, at dets 3 Værelser og Køkken under det store, rummelige Loft var et hyggeligt og lunt Værn mod Vinterens Barskhed. Min Udrustning omfattede 85 Kasser Konserver etc. (leveret af Beauvais), beregnet for en to-aarig Overvintring, samt en af Carlsbergfondet bekostet Fonograf og 65 ubespillede Valser (fra Dansk Fonografmagasin), to Fotografiapparater, et Bibliotek paa c. 400 Bind, meget rigeligt med Skrive- og Tegne-Materialier osv. Jeg anskaffede mig desuden et Par Slæder og 8 Hunde kort efter min Ankomst. Min Hustru medførte 100 @ Voks og Modellerredskaber. — Vinteren gik med heftige Storme og Sne til Overmaal, jeg ved ikke, hvor ofte vort Hus blev overføjet, og vi saaledes indesneede, at vi maatte udgraves. Vi kunde efter Nytaar løbe paa Ski over vort eget Hus. Største Delen af Vinteren var det næsten umuligt at færdes ude uden paa Ski; det var forøvrigt usædvanlige Sneforhold ved Ammassalik denne Vinter. Slædeføret var usædvanlig daarligt og bedredes først henimod Foraaret. Det hindrede mig i at gøre saa mange Slæderejser til de fjærrere Boplads, som jeg kunde have ønsket; men desto mere arbejdede vi inden Døre, hvor jeg hver Dag kaldte en eller flere Eskimoer ind for at udspørge

dem og lære af dem, nedskrive deres Sprog og Traditioner, medens samtidig min Hustru i et andet Værelse havde eskimoiske Modeller siddende for at forme sit Voks ud til Buster eller Statuetter af dem. Vort Arbejde blev paa bedste Maade støttet ved Bestyrerens og de to vestgrønlandske Missionærers Hjælpsomhed og Interesse.

Forskellige Vinter- og Sommerrejser staar i Forbindelse med mit Undersøgellesarbejde derovre. — Midt i Januar Maaned 1906 foretog min Hustru og jeg, ledsaget af 8 unge Eskimoer, en Skitur tværs over Øen, hvorpaa Kolonien ligger, til en lille Ø i Sermilikfjorden med Bopladserne *Ikkåtta* og *Sawaranārtik*. Førstnævnte Sted traf jeg den fra Holms Ekspedition bekendte Sagnfortæller *Ukutsiak*; ved det sidstnævnte boede Angakokken *Imáhwa* og Bjørnefangeren *Nusukalivag*. Turen varede to Dage.

Fra den 12te til 19de April foretog jeg, ledsaget af to Eskimoer, en Slæderejse over Sermilikfjorden, hvor jeg besøgte 6 Boplads, derfra sydpaa til Huset ved *Qeqertāalag*, hvis Herre *Nappārtuko* vi mødte undervejs paa Sermilikfjordens Is; han skulde op til Handelsstedet med et Bjørneskind. Det lille Hus ligger forholdsvis højt paa et Næs, hvorfra der er en vid Udsigt over Havets Ismasser udad og over Indlandsisen indad i Bugten. Det var kun beboet af en Familie, og vi traf kun Kvinder og Børn hjemme. Beboerne var meget hjælpsomme og forærede mig og mine to Ledsagere Bjørnekød og frosne Grøntsager (de samles om Efteraaret og hengemmes i en Skindpose). Jeg fik min Plads paa Briksen ved Siden af en Kvinde, der overholdt Sørgeskikkene i Anledning af sit Barns Død. Jeg optegnede en Del Sange, som Børnene sang, og havde her som i de andre Hytter, hvor jeg overnattede, Interesse af at se, hvordan dette ensomme, stiltfærdige Liv tog sig ud set indefra selve Hytten. — Det største Hus, jeg besøgte, var det ved *Teeleqūtaaq* i Sermilik, med 34 Mennesker fordelt paa 10 Brikseplads. Husgangene laa overalt under Sneen, og flere Steder havde Beboerne maattet grave sig selv ud indefra, naar Husene blev oversneede. — Varmen inde i Huset kan, især om Aftenen, stige til det utrolige, men er kun en ren Nydelse for Eskimoerne, som da helst sidder nøgne paa Briksen, kun med de smalle, bæltelignende Bukser paa. Gæstens Plads er om Natten paa Vinduesbriksen. Under samme Briks ligger Hundene, og ofte staar Urinballen under den, ialfald tæt derved. Gennem Tarmeskindsruden er der ikke megen Ventilation, den foregaar oftest kun gennem Husgangen, som i Modsætning til i Vestgrønland her altid er uden Dørlemme. Saa-

længe der er Tobak i Huset — og der er næsten altid — spytted der bestandig paa Gulvet, som ingen Steder er rent. Saa renlig Eskimoen er, hvor det gælder Kajakken (han aftørre sine Kamikker omhyggeligt, inden han stiger i den), ligesaa ubekymret er han om Renligheden i Huset, paa Husgulvet. Hans *Hjem* er oppe paa Briksen, og han drager altid Kamikkerne af sin Fod, naar han lægger sig derop; men paa de nøgne Fodder, især Børnens, vil der meget let hænge Smuds fra Gulvet, som føres op paa Siddepladsen. Derfra kommer Smudset paa Kroppen og i Klæderne, og det sætter sig især, eller ses især, paa de evropæiske Tøjlæder, som nu de fleste af de Indfødte trækker paa sig. Skindklæderne, som dog ogsaa bruges meget endnu, er baade smukkere end de evropæiske og renligere. Eskimoerne vasker sig kun sjældent; kun de, der sørger, vasker sig hyppigere, fordi de har rørt ved

Isbjørneskind, udspændt til Tørring.

den Døde. Denne Renselse foretages med Indholdet fra Urinballen. Maaske hænger det sammen med deres Tro, at Aander flygter for Urin.

Marhré hed en af de store Bjørnejægere i Sermilikfjorden (*Teeleqūtaaq*), som jeg besøgte, en stor Fanger og en stor *Uajerneq*-Leger. Han har et usædvanligt Haar, strittende til alle Sider, naar han bevæger Hovedet, ikke langt som de flestes, men rundklippet. Han er ikke stille længe ad Gangen. Urolig, livligt talende, med stirrende Øjne over Opstoppennæsen. Altid i spillende Humør og ofte med et ironisk Smil om Munden. Han skal kunne huske en Mængde Fortællinger. Jeg var kommen sent paa Dagen, dog han kom senere hjem fra sin Jagttur. Men inden jeg vaagnede næste Morgen, før Sol var oppe, var han allerede taget afsted for at forfølge en Bjørn paa Sporene indad mod det Indre af den 15 Mil dybe Fjord. — *Qilertaa-nalik* hed den flinkeste Jæger ved *Innmikeertwaain* midt i Fjorden. Han er en lille, fint bygget Skikkelse, med det rige, sorte Haar bølgende om Skuldrene, foroven strammet ind under Perlebaandene, med en fint

buet Næse og en smukt formet Mund, der tildels skjules under et strittende Overskæg. Han fører sig med megen Ro, er tilbageholdende og taler kun lidt. Han er gift med en Datter af den bekendte Angakoq *Maratti*, som er den nordligst-boende af Ammassalikerne og i Aarets Løb kun viste sig en Gang iblandt de andre. Dette Par havde nogle Børn, der hører til de smukkeste, jeg har truffet. — *Singataaq* hed den gerrige Mand ovre ved *Iserpalukitseq*, „Stedet med den lille Indgang“, den eneste Boplads paa Fjordens Vestside. Der kommer Gæster ikke gerne over (der findes ingen Gæstebriks i Huset), ligesom hans Besøg er lidet velset. *Singataaq* er en lille lavstammet, tør, tavs Mand med nogle viljefaste Øjne og et eget indsluttet Smil. Han har altid Kød i sine Forraadskamre, men de ligger langt borte fra Huset. Han siges at have Forraad nok for to Aar. I sløje Tider er han set spisende om Natten, mens de andre sov, for ikke at komme til at dele. Naar hans Søn, der bor hos ham, ikke har mere Tobak, køber han det dyrt af sin gerrige Fader. Det er et rettroende Hus, hvor de endnu ofrer til den Bjørn, de har fældet, og mumler Bønner til dens Sjæl. *Singataaqs* Husfælle var *Nusukkalivag*, med hvem han tidligere har ligget i Trommestrid. Huset er vistnok det mindste Hus paa Grønlands Østkyst (indvendig Højde c. 61“, Længde 187“, Bredde 164“, Husgangens indvendige Højde og Bredde 34“ × 25“). *Singataaqs* Broder *Kittaararter*, som jeg besøgte ovre paa den anden Fjordbred, ligner ham ikke meget, hverken af Ydre eller af Væsen. Han er en høj, mager, imponerende Skikkelse, en gammel Mand med en ejendommelig værdig Holdning og uforstyrrelig Mine, som om han var stolt af at tilhøre en gammel Slægt. Han siger intet, før han bliver tiltalt, men svarer saa venligt og kortfattet, med en egen gammeldags Humor i Blikket. — Jeg kunde nævne i snesevis af Typer. Der er ikke to Mennesker, der ligner hinanden i denne Fjord. Der er forholdsvis mere Ensartethed i Ansigtstyper og Karaktererne iblandt os Danske end iblandt disse Mennesker.

Den 9de Maj tog jeg for tredje Gang til *Sermilik*-fjorden, idet jeg sammen med min Hustru slædede over Fjældene til Nedkørselen nær ved Bopladsen *Immi-keertvaain*. Her fandt vi imidlertid Huset forladt, Vinduerne og Taget var aabnede, Kajaker og Slæder var borte, kun Konebaaden laa endnu paa sin Plads. Friske Spor ude paa Fjordsiden viste os, at Beboerne nylig var rejste afsted tværs over Fjorden for at lægge sig i Telt ovre paa den anden Side. For at faa Nattely rejste vi da videre indad i Fjorden til det næste Hus

ved *Sarparng*, hvor vi heldigvis traf Beboerne i Hus endnu. Kun enkelte af dem var tagne ud i Telt, og der var saaledes rigelig Brikseplads til os. Gulvene ligger paa denne Aarstid i et ubeskriveligt Pløre, Husgangen drypper og rinder af halvoptøet Ælte. Luften inde er tung og kvalm. Man forstaar Beboernes Længsel efter at komme ud i Teltene, til ren Grund og til nye Jagtpladser.

Allerede i Slutningen af April var enkelte af vore Naboer ved Kolonien afrejst til Teltpladser. Deres Konebaade og Flyttelæs var paa Slæder blevne trukkede ud til Isranden, hvorefter de i gunstigt Øjeblik var slupne nordpaa henimod *Qingaq*-fjordens Munding. Ved Maj Maanedes Begyndelse var der kun tre Familier tilbage i Hovedstaden, og den 29de Maj afrejste ogsaa disse. Desto mere tænkte jeg selv paa snart at komme ud til Teltlivet for at følge Eskimoerne.

Imidlertid arbejdede jeg hele Maj Maaned hjemme. Hele Vinteren igennem havde jeg haft hyppige Besøg af Angakoqen *Mitsuarnianga* (Andreas), der overvintrede ved Bopladsen. Han kom og underviste mig i Ammassalikerens Sprog, i gammel østgrønlandsk Visdom og i Aandernes „hellige Sprog“. Af dette sidste har man hidtil kun kendt en Snes Ord, som i sin Tid blev optegnede paa Vestkysten af Egede og Fabricius, samt ligesaa mange fra Baffinsland, optegnede af Franz Boas. I Virkeligheden omfatter det de fleste af Sprogets Ord; jeg har gennemgaaet over 1000 med *Mitsuarnianga*. Med den sidste Angakoq vil det uddø.

Den 9de Juni 1906 afrejste jeg selv med min Hustru mod Nord til *Ammattalik*-Eskimoernes Foraars-Teltpladser dybt inde i Fjorden ved *Qingaq* (65° 58' n. Br. 37° v. L.), men vi naaede først derind den 21de Juni. Det var en kombineret Slæde- og Konebaadsrejse. Det var lyst Dag og Nat, men Sneen dækkede endnu Jorden næsten overalt, og Isen laa i Fjordene, undtagen hvor Strømmen gaar stridest. Min Hustru, der tidligere havde været angrebet af Sneblindhed, blev atter sneblind paa denne Tur og maatte foreløbig opgive at male eller tegne Landet. Da vi endelig naaede ind til Fjordmunden, blev vi modtagne med Budskabet om, at der herskede en, som det syntes, epidemisk Sygdom, der angreb Huden i Mundhulen, og at der nylig var død 3 Mennesker derinde.

Syv Slæder ankom til Stranden derindefra for at hente os og hjælpe os de sidste Mil over Fjordsiden. To Gange kørte de, første Gang med Konebaads-Lasten, anden Gang med selve Fartøjet, der blev lagt paa tværs over Slæden og trukket af 20 Hunde. Isen var saa mør, at Mederne skar dybt i og Vandet sprøjtede op

om Læsset. Det sidste Stykke blev Konebaaden atter sat i Vandet, og vi naaede ved Morgengry, roende mellem Kysten og Isen, ind til Teltbyens 13 Telte, ledsagede af to mødende Konebaade og en Snes Kajakker. Vi saa dette Sted, som kun er opnaeligt for Fremmede, hvis man vil sejle om Efteraaret fra København, bryde gennem det østgrønlandske Isbælte, tage en 8 Maaneders Vinter med evindelig Sne og Storm (ja Jordrystelser) ved det lille Handelssted og saa ved Smeltningstiden vove sig ind gennem Fjordenes Is til dette forjættede Land. Det er Eskimoernes første Sommerplads, hvor de mødes til samlet Fangst paa Ammassætter og Laks, til festlige Møder og Tromme-Sangkamp, til Friluftsliv og Boldlege og anden frydefuld Idræt. Det er Lønnen for den lange Vinter, denne længselsfuldt ventede Festtid paa Næsset ved den aabne Strøm inde i denne Fjord. Her ligger Teltene, fordelt i smaa Grupper, ved forskellige Smaavige eller Næsser, som hver har sit Navn ligesom Gaderne i en By.

Vore Telte blev rejst midt inde paa Næsset, mellem Kresen af de andre Teltgrupper, paa Tinghøjene, hvor fra gammel Tid de stridende Parter, der mødes her, har sunget hinanden paa med Trommen i Haand. Her saa vi selv nogle Dage senere Trommesangerne staa over for hinanden, og deres høje Sang lød langt hen mellem Fjældene. Navnlig blev det Alvor, da to gamle Kvinder traadte frem, som i mange Aar har ligget i Trommestrid med hinanden, og sang hinanden paa. Der var noget stærkt personligt over deres Optræden: det var virkelig følte og overvejede Krænkelser og Beskyldninger, der her sprang fra Ansigt til Ansigt, ledsaget af Haanens Snærren og Spottevin. — Paa dette Sted, langt fra Missionspladsen, lød der ofte Sang ned fra Teltene eller fra Kajakroerne i Fjorden.

En Aften gik jeg over Elven til *Ujåittu*, hvor vi den foregaaende Nat havde hørt Raabene fra de unge Mænd og Kvinder, der leger Boldspil derovre. Selve *Ujåittu* er to kæmpemæssige Klippeblokke, der ligger paa Fjældensiden vel en 100 Fod over Fjorden. De er firskaarne og næsten glatte, ligner to Monumenter, maaske bl. a. fordi de ligger paa to smaa Græs- og Revlingeplæner med fint lyst Grus imellem. Engang i Fortiden har Mennesker hugget Trin i dem, saa at de let kan bestiges. Efter Sigende har de fra gammel Tid været brugt til Springested (Spring fra Toppen af den ene til den anden) og til Boldplads og Legeplads. — Tæt herved sætter en lille Elv i kække Spring nedover Fjældensiden. Der er den herligste Udsigt derfra ned mellem Fjordens stolte Fjældrækker. Man skal lede længe efter et skønnere Fjordlandskab end dette Som-

mersamlingspunkt for de nordligste Eskimoer ved Ammassalik.

Nordligst i Fjordens Bund sænker Fjældene sig til en Dal, der set i det Fjerne aabner sig som en Port ind imod Indlandet. I dette Hak viser Solen sig ved Sankt-Hanstid kort før Midnat, pludselig dukkende frem under sin Kresgang lavt nede bag Fjældene. I ti Minutter kaster den sit natlig-røde, flimrende Lys udover Fjorden, saa Fjældene vaagner af deres Søvn og der kommer Liv i Fuglene paa Isen. Saa gaar den atter om bag Fjældene og viser sig først igen henad Morgen. Men i det ene Øjeblik lyste Bræerne og deres sneklædte Lier af Solskin paa den Side, der ellers plejer at ligge i Skygge i denne Fjord, og hvor ofte har denne Midnatssol ikke ogsaa lyst over den ivrigt lyttende Menneskeflok, der pludselig om Sommeren har befolket de ensomme Tinghøje for at lytte til Trommesangerens Vinterdigte, til de Trommestridendes stærke Toner, for at give sit Besyv med i denne nationale Rettergang. Om faa Aar høres velsagtens ingen Trommesang mere paa dette Sted. Maaske har Solen allerede skinnet for sidste Gang over en virkelig retslig Trommesangkamp i Østgrønland¹⁾.

I Sommerens Løb laa vi i Telt paa endnu to andre Steder, nemlig paa den lille Ø *Attegin* nærvæd Kap Dan, hvor der stod 3—4 Telte foruden mit, og senere paa Øen *Ammaan* i Mundingen af Sermilikfjorden, hvor mange Telte samles. Saaledes grupperer Ammassalikerne sig ind i Sommeren paa to eller tre Pladser, nemlig der, hvor Klapmysserne jages bekvemst. Da er Tiden inde for Indsamlingen af Vinterforraad, og denne Høsttid er saa vigtig for dem, at de knap ænser Dampskibet, naar det endelig i Slutningen af August ankommer til Havnen ved *Tüseelaq* fra Evropæernes Lande, medførende Varer og Bud til Østgrønlands lille Befolkning fra den store Verden.

Fra *Attegin*, hvor jeg besøgte *Ajukuttåaq*, foretog jeg en Dags Udflugt til den større Ø *Kulusuk*, hvor der ligger en eller to Bopladser. Den er særlig bekendt deraf, at de sidste Rensdyr i denne Egn blev skudt der. Det Indre af Øen rummer to Sletter med Indsøer, forbundne ved et Pas, og tværs over dette Pas strækker Ruinerne sig af en af de til Rensdyrjagten benyttede Volde. Den har været bygget af Sten og Græstørv, saa høj som til Brystet paa et Menneske,

¹⁾ Om Trommesyngningen udtalte Missionær Glahn i 1770: „Grønlanderne havde ikke for Skik at tage sig selv tilrette, men opsatte deres Hævn, til offentlig Ret blev holdt, eller til den kunde fuldbyrdes efter Landets Love.“ (Anmærkninger til Craaz's Historie.)

men nu ligger der kun Stenene tilbage, af knap 1 Fods Højde. Gennem den aabne Port midt i den er Rensdyrene, som kom i Flokke fra Højlandet, blevne drevne frem, og idet de løb igennem, er de saa blevne skudte med Bue og Pil. — For den ene Ende af denne Vold, lidt oppe paa Fjeldet, ligger der en anelig Grav, hvor en berømt Angakoq siges at ligge begravet. Ved Siden af Graven vises der en Angakoqs Gnidesten. Denne har paa Overdelen en glatsleben Skive, og derover ligger en lille løs Sten, hvis Underflade er ligesaa glatsleben, og som har været brugt til at gnide den underste større Sten med. Her har en Angakoqlærling maaske manet sig Gravens Aand til Hjælpeaand.

Ogsaa fra *Ammaan* i Sermilik foretog vi en Udflugt, nemlig til den store Ø, hvor Handelsstedet ligger. Vi gik i Land paa dens Vestside og op gennem Dalen og Bratningerne til den store, milelange Indsø. Undervejs kom vi forbi en af Ammassalikernes største Offerstene (*Aatjingaralarter*), som de Forbidragende fodrer med Spæk, der stikkes ind i en Revne, idet de beder om godt Vejr. Det er en fritliggende, højttopragende Klippeblok, der ligger midt i en Kløft nær ved en Elv. — Paa den anden Side af Sermilikkfjorden skal der være en lignende Sten, hvor man, idet man giver den Spæk, siger: „Jeg ofrer noget andet til dig, giv mig en Bjørn til Gengæld!“ Det er Stenens Aand, der taltales. Der er saa mange mærkeligt knudrede Sten i disse Fjælde, og jeg har ofte studset ved Synet af et dyre- eller menneskelignende Væsen, der ikke var andet end en Sten, der ragede op over Sneen. Urtyperne til Nötre-Damekirkens Trolddyr kan genfindes i Mængder af tilfældigt formede Sten paa denne vildsomme Kyst. Det undrer mig slet ikke, at Landets Børn har faaet Øje for det levende i denne Natur. Det vilde undre mig mere, om de ikke ad denne Vej havde faaet Troen paa mange af de Aander og Trolde, der fylder Liv i deres Naturopfattelse og skyder underlige Blomster i deres Sagn.

En af Folkets største Begivenheder, mens vi boede paa *Ammaan-Øen*, var, at Angakoqen *Maratte* med sine Sønner ankom i Konebaad nordfra. Han er formodentlig Angakoqvældens sidste store Repræsentant, thi *Ajukuttåaq*, som forøvrigt var mig en udmærket

Lærer, er dog mere sin berømte Faders Søn¹⁾ end selv en stor Angakoq. *Marattes* to Sønner besøgte mig ude paa Øen, høje, smukke Mænd med slægtsstolt Holdning og kloge Øjne. Vi mødte dem senere igen, da vi selv var paa Hjemrejse, og da rejste de nordpaa til deres ensomme Egn (*Kangersisuatitaaq*) for at overvinde fjærnt fra de andre Ammassalikere, afhentende deres Svoger *Qilertaanatik*.

Skibet („Godthaab“) ankom et Par Uger efter, at vi selv var komne ind til Kolonien. Min Hustrus Fader, Professor Carl Locher, overraskede os ved at være med ombord, kommende for at hente os. I tre Maaneder havde han ligget i Telt forskellige Steder omme paa Grønlands Vestkyst og havde brugt Tiden til at frembringe en stor Samling af Marinebilleder og Isstudier samt 8 karakteristiske Portrætter af de Indfødte. Derefter var han gaaet ombord i det lille Dampskib ved Jakobshavn og havde gjort den lange Rejse omkring K. Farvel til Østkystens isomstængte, aldrig sikkert tilgængelige Koloni. Den gang satte Skibet dog saadan Kraft paa, at det brød gennem Isstrømmen allerede Dagen efter Ankomsten til Ammassaliks Red. Som sædvanlig blev det kun liggende 5—6 Dage i Havnen. Det gælder om at skynde sig med at slippe ud igen, inden Isen spærreer Vejen af.

Den 6te September 1906 stod vi ud gennem Isen, der laa godt spredt. For sidste Gang saa vi ind til de spidse Fjælde med de hvide Snehætter, og snart svandt hele Egnen ind til en lille Krog i Kysten. Det var glædeligt at være paa Hjemvejen, men vi følte dog ogsaa en lille Sorg ved paa engang, uigenkaldeligt, at fjerne os fra dette isolerede Sted, som vi i et helt Aar havde viet vor Interesse og vore bedste Arbejdskræfter, og fra Mennesker som disse Eskimoer, Mennesker med en Kultur, om end en fra Evropæernes vidt forskellige Kultur, Mennesker af en ejendommelig Intelligens og Skønhed (har man først vænnet sig til Typen, finder man tilsidst, at deres Ansigter er ligesaa smukke som deres Legemer i det hele taget er det, og at vor Type er mindre smuk end deres), Mennesker, over hvem der i stort og smaat er mere Stil og Race, end der almindeligvis er over en Gennemsnits-Evropæer.

¹⁾ Hans Fader var *Avgho*, bekendt fra G. Holms Overvintringsaar blandt Ammassalikerne.